

Jiří Noha: Socialismus je práce. Život Rudolfa Bechyně 1881-1948.

Biografie nejrůznějších osobností kulturního, politického i hospodářského života tvoří významnou součást jakékoli historiografické produkce a nejednou dávají odpovědi na otázky, které si v jiném kontextu mnohdy historik ani neklade. J. Noha naprosto oprávněně poukazuje v úvodní pasáži své práce, že se osudy a praktická činnost sociálně demokratického politika R. Bechyně, jenž nepřehlédnutelným způsobem spoluvytvářel první ČSR, dosud nestaly předmětem adekvátního bádání českých historiků. Noha se proto pokusil ve své DP vrátit osobnost R. Bechyně do souhvězdí významných politických aktérů prvorepublikánského Československa a zhodnotit jeho roli v českém a československém kontextu politického života první poloviny 20. století. Poněkud mimochodem vyvstává v této souvislosti otázka, zda nezájem o levicové politiky v posledním desetiletí není reakcí společnosti a historiků zvláště na předchozí dějinný vývoj.

Již z autorova rozboru použitých pramenů a literatury vyplývá, jak náročný úkol si předsevzal. V první řadě se musel potýkat s relativně skrovnou pramennou základnou, která navíc neměla stejnou a očekávanou vypovídací hodnotu. Na druhé straně je zřejmé, že tyto obtíže se pro autora staly výzvou, aby jich nedbal a přesto se pokusil věrohodně a současně plasticky zobrazit vybranou osobnost politika.

Životopis R. Bechyně rozdělil autor na dvě časově nestejně dlouhé části. Zatímco v první rekonstruoval na méně stránkách podstatnou část života a politických aktivit v chronologické ose, ve druhé věnoval soustředěnou pozornost jeho posledním létům, poslední životní ale významné dekádě.

Z oné první části jsou nesporně zajímavé a svým způsobem přínosné jedna podkapitola a jedna kapitola. Chtěl bych poukázat nejprve na podkapitola zabývající se působením R. Bechyně v tzv. Pětce. J. Noha zdůraznil hned na prvních řádcích této podkapitoly, že „neměla oporu v ústavním řádu Československé republiky...vyplynula z potřeby kompromisu“. Zároveň v poznámce polemizuje s tezí o „čs. specifiku v případě Pětky“ a dovozuje na základě odborné literatury existenci obdobných tendencí i v dalších evropských státech meziválečného období. Kapitola, jež také určitě v Nohově práci zaujme, se snaží blíže zmapovat i současně interpretovat vztah R. Bechyně a F. Peroutky. Autorovi se podařilo zevrubně probrat peripetie jejich novinářské spolupráce i osobních vztahů, které charakterizuje jako „přátelství opravdových mužů“ (s. 64). Tato kapitola není jen pouhým výsledkem Nohovy badatelské činnosti, ale autor zachytil události s nadhledem i „lehkostí pera“. Obdobný přístup lze zaznamenat i v dalších částech, ale tady vystupuje do popředí výrazněji než jinde. Snad však mohl autor podrobit únosnému obsahovému rozboru i více článků, které v průběhu patnácti let napsal R. Bechyně pro Přítomnost. Pro autora jsou také symptomatické náznaky toho, že ledacos dalšího, ale nepoužitého zná z pramenů či literatury, co by mu dovolilo zaujmout vůči dosavadnímu stavu poznání jiné, nové, kritičtější či dokonce kontroverzní stanovisko, ale protože si ještě není dostatečně jistý svými argumenty, raději neformuluje „autoritativní rozhodnutí“ (s. 62). Jakkoli je tato část chronolo-

gicky dlouhá, podařilo se autorovi na relativně malé ploše shrnout vše podstatné tak, aby se osobnost R. Bechyně neztratila z dohledu. Lze ovšem vznést námitky a požadovat na autorovi zařazení do širších souvislostí tehdejší dějinného vývoje politických stran, státu atd., ale to by asi bylo třeba jinak koncipovat celou práci.

Jestliže se J. Noha snažil několik desetiletí politické práce R. Bechyně zaznamenat v hlavních rysech na zhruba osmdesáti stránkách, pak necelému desetiletí závěru jeho aktivit věnoval stejný a možná i větší prostor. Už v úvodu upozorňuje, že hlavní důraz vzhledem k pramenům položil právě do poslední dekády jeho života, jež se odehrávala v londýnském exilu. Tato léta v kontextu předchozího vývoje přinášejí v mnohém neočekávané a dokonce až nepochopitelné proměny politikových postojů. Autor ovšem se znalostí pramenů, zejména jeho pozůstalosti uložené v Archivu Národního muzea, velmi zevrubně sleduje jaké podmínky i jaké cíle ve své politické kariéře následoval R. Bechyně. Také v této části je třeba ocenit autorovu snahu o adekvátní nadhled nad pramennou materií a opět jen upozornit na jeho snahu nevyslovovat příkré soudy, byť by se jich tentokrát neměl apriori zříkat. Otázky, zda v jeho reakcích na celkovou situaci a na své konkrétní postavení v čs. londýnském exilu (např. vztah k E. Benešovi, k J. Šrámkovi, K. L. Feierabendovi, k ostatním soc. demokratům či národním socialistům, účast ve Státní radě atd.) zaznívaly neuspokojená osobní ctižádost, konjunkturalismus či kariérismus, autor možná zbytečně nezodpovídá a nechává otevřené. Nelze se ovšem zcela ztotožnit s Nohovým byť hutným a přitom zároveň laskavým hodnocením: „Nebudeme Rudolfa Bechyně omlouvat, žil, jak mohl a jak dovedl. Co jsme chtěli, napsali jsme.“ Historik je ve svém přístupu přece jenom náročnější, nikoli jen z důvodů své profese, ale především historie samé. Stejně tak by si zasloužilo příslušný a mnohem zevrubnější komentář jeho memorandum Stalinovi z počátku ledna 1945, které by mohlo nasvědčovat až neuvěřitelnému „prozření“ díky víře v takřka nadpřirozenou přímo mesianistickou sílu, jež mávnutím kouzelného proutku promění svět. V dané době, i když asi nikoli s takovou intenzitou a vírou, podlehl iluzi o „zdemokratizování“ stalinského komunismu i další čs., ale i američtí politici.

Závěr: Rigorózní práce Jiřího Nohy splňuje přes vznesené připomínky požadovaná kritéria na práce tohoto druhu a může se stát předmětem rigorózního řízení.

V Praze dne 16. června 2006

PhDr. Jan Gebhart, CSc.